

Ermənilər tarixi saxtalaşdırmaq yolu ilə ərazi iddialarına bəraət qazandırmağa çalışırlar

Münxen Təhlükəsizlik Konfransında Ermənistanın işgalçılıq siyasəti bir daha ifşa olundu

Fevralın 15-də Münxen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın iştirakı ilə Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı keçirilən paneldə səsləndirilən arqumentlər bir daha kimin tarixi saxtalaşdırduğunu, kimin münaqişənin həllində tarixi həqiqətlərə və beynəlxalq hüququn prinsiplərinə söykəndiyini əyani şəkildə nümayiş etdirdi.

Cəmi 45 dəqiqə davam edən paneldə tərəflərin hər birinə öz arqumentlərini ifadə etmək üçün təqribən 20 dəqiqə vaxt ayrılmışdı. Həmin 20 dəqiqə ərzində Prezident İlham Əliyev konkret tarixi faktlarla və beynəlxalq hüququn dili ilə öz arqumentlərini əsaslandırdı. Nikol Paşinyan isə Prezident İlham Əliyevin dəmir məntiqi qarşısında aciz qaldığı və onları təkzib etmek üçün eks arqument tapmadığından başdan ayağa saxta olan "ermənilərin qədim tarixi"ndən yapışmaqla, tarixin bataqlıqlarında çapalamağa başladı.

Üstəlik, Nikol Paşinyan
ənənəvi erməni biciliyi ilə
vəziyyətdən çıxmışa çalışdı və
yenə də özünün ciddi polemikaya
hazır olmadığını nümayiş etdirdi.
Ona görə də hazırda Ermənistən
cəmiyyətində Paşinyana qarşı
ciddi narazılıq ifadə edilir. Onun
ünvanına erməni analitikləri və
siyasetçiləri tərəfindən təhqiqamız
ifadələr səsləndirilir.

görə, əyalətdə yaşayan 20.095
ailədən 15.729-u azərbaycanlı,
4.336-sı erməni ailələrindən ibarə
idi. Ermənilər kimi qeydə alınan
ailələrin böyük əksəriyyəti qırqori-
anlaşdırılmış və erməniləşdirilmiş
alban sülalələrinin tövəmələri idi.
Prezident İlham Əliyevin qeyd
etdiyi kimi, bütün bu faktların
təsdiqini internet vasitəsilə əldə
etmək olar.

Prezident İlham Əliyev münaqışının necə həll edilməsi yolunu göstərmək üçün, hər şeydən önce, geriyə qayıtmağın ve məsələnin tarixinə baxmağın zəruri olduğunu bəyan etdi. Çünkü ermənilər önce tarixi saxtalaşdırmaq yolu ilə qədim Azərbaycan ərazi-lərinin mifik "Ermənistana" aid olduğunu iddia etmişlər. Sonra isə onlar ərazi iddialarına baş vurmuş ve tarixi şəraitin verdiyi fürsətlər sayesində onu mərhələ-mərhələ gerçəkləşdirmişlər. Haşıyə çıxaraq qeyd edirik ki, Cənubi Qafqaza ilk dəfə xristian missionerleri kimi gələn ermənilər, onlara göstərilən humanizm sayesində tarixi Azərbaycan torpaqlarında mövcud alban və xristian türklərin dini ibadət yerlərinə tədricən sahib çıxmışlar. Erməni din xadimləri bütün dövrlərdə Şərqlə Qərb arasında casusluq fəaliyyəti ilə məşgül olduları üçün himayə edilmişlər və ilk erməni yaşayış məskənləri də məhz erməni kilsələrinin etrafında yaranmışdır. XIX əsrin sonlarından etibarən erməni kilsələri terror yuvasına və silah-sursat anbarına çevrilmişdir. Erməni kilsələri dini mərkəz kimi deyil, siyasi mərkəz kimi, terrorçu erməni partiyalarının gizli qərargahı kimi fəaliyyət göstərmişdir.

adından Qafqaz qoşunlarının baş komandanı Sisianov ve Qarabağ xanı İbrahimxəlil xan imzalamışlar. (Акты Кавказской Археографической комиссии. Т. II, Тифлис, 1868, сənəd 1436). Müqavilənin şərtlərinə əsasən Rusiya, birmənəli şəkildə Qarabağ xanlığını müstəqil dövlət kimi qəbul edir, İbrahim xanı və onun varislərini xanlığın yegane sahibi

Kimi təsdiq edirdi. 1806-cı ildə İbrahim xanın qəddarcasına qətlə yetirilməsindən sonra çar I Aleksandrın fermanı ilə İbrahim xanın oğlu Mehdiqulu ağa xan elan edildi. 1813-cü ildə imzalanan Gülüstan müqaviləsinə əsasən, Qarabağ xanlığı Rusyanın tabeliyinə keçdi. 1822-ci ildə Qarabağ xanlığı leğv edildi və komendantlıq idarə üsulu yaradıldı. Əyalətin idarəciliyi erməni əsilli general Valerian Mədətova həvalə edildi. Buna nüfuzda Qarabağın bu günədək davam edən faciələrinin əsası qoyuldu. 1823-cü ildə keçirilən siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, əyalətdə yaşayan 20.095

ailədən 15.729-u azərbaycanlı, 4.336-sı erməni ailələrindən ibarət idi. Ermanılər kimi qeydə alınan ailələrin böyük əksəriyyəti qırqori-anlaşdırılmış və erməniləşdirilmiş alban sülälələrinin törəmələri idi. Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, bütün bu faktların təcridini internet vasitəsilə elda Erməni müəllifi A-Do (əsl adı Hovanes Ter-Martirosyan) yazar ki, XX əsrin əvvəllərində Şuşa, Cavanşir və Cəbrayıllı qəzalarında 475 kənddə azərbaycanlılar, 162 kənddə ermənilər, 3 kənddə isə ermənilərlə azərbaycanlılar qarşılaşmışdır.

“Daşnakşüyün” ve “Hnçak” partiyaları azərbaycanlıların kompakt yaşadıqları ərazilərdə 1890-cı illərdə Türkiyədə baş qaldırın erməni üsyənlərinin yatırılmasından sonra qaçıb gələn qaçqınları məskunlaşdırmaq, sonra isə erməni anklavlarını birləşdirməklə, erməni dövlətinin əsasını qoymaq isteyirdilər. Qarabağdakı bütün kilsələrini silah-sursat anbarına çevirmişdilər.

8-dən etibarən Marağadan başlanmışdı. Ermənilərin Qara-bağ köçürülməsinin 150 illiyi münasibətile 1978-ci ildə keçmiş Mardakert rayonunun Marağa-şen kəndində üzərində "Marağa – 150" sözləri yazılmış abidə ucaldılmışdı. Lakin Dağlıq Qara-bağ Ermənistən silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edildikdən sonra həmin abidə dağıdılmışdır. Hə-zirdə Şıxarx adlanan həmin kənd işğaldan azad edilmiş və abidə kompleksi bərpa olunmuşdur.

Prezident İlham Əliyevin dəfələrlə qeyd etdiyi kimi, 1918-ci ildə tarixdə ilk dəfə müstəqil erməni dövləti – Ermənistən (Ararat) Respublikası quruldu. Azərbaycan Milli Şurası 29 may 1918-ci ildə keçirilən iclasında İrəvan şəhərini o şərtlə pay-taxt kimi Ermənistənə güzəştə gedilməsi haqqında qərar qəbul etdi ki, Azərbaycana qarşı ərazi iddiası irəli sürülməyəcək. Lakin Ermənistən hökumətinin ilk işi Zəngəzur və Qarabağı silah-

Köçürülmə işlərinə rəhbərlik edən erməni əsilli polkovnik Yeqiazar Lazaryev ermənilərə müraciətində deyirdi: "Orada (yəni Şimali Azərbaycanda – N.M.) siz xristianların məskunlaşdığı yeni vətən əldə edəcəksiniz... Teləsin! Vaxt qiymətlidir. Tezliklə rus qoşunları İranı tərk edəcək, bundan sonra sizin köçməyiniz çətinləşəcək və biz sizin təhlükəsiz köçməyinə cavab-deh olmayıcağıq. Azca itkiye məruz qalsanız da, qısa zaman da hər sevə nail olacaqsınız.

Güçünə əla keçirmek üçün hərbi əməliyyatlara başlaması oldu. Əvvəlcə Andranikin, sonra isə Dronun, daha sonra isə Njdenin komandanlığında Ermənistən silahlı qüvvələri Zəngəzur üzərindən Qarabağı əla keçirmek üçün dəfələrlə hücuma keçdilər. Ermənistən hökumətinin dəstəyi ilə 1918-ci ilde ermənilərin Şuşa, Cavanşir və Cəbrayıllı qəzalarının 157 kəndində töretdikleri qırğınlarda haqqında istintaq materialları Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin varatdığı Fövgələdə

da nəş şəyə nail olacaqsınız, özü də həmişəlik". (Глинка Н.С. Описания переселения армян Азербайджанских в пределы России, Moskva, 1831, s. 111).

Yerleşdirilmişdi.
Y. Lazaryevin 1828-ci ildə
“yeni vətən” adlandırdığı əraziləri
bu gün Paşinyan həyasızcasına
qədim erməni torpağı adlandırır.

icra edib, başa çatdırırmaga çalışır.
1918-20-ci illerde Ermənistanın
özünün aqlı və səfəlat içerisinde
olduğunu görən bəzi realist ermən
xadimləri Qarabağın silah gücünə

Ermənistana birləşdirilməsinin daha ağır fəsadlara getirib çıxara cağını düşünürdülər. Ermənistan parlamentində təmsil olunan eserlər Qarabağın Ermənistana birləşdirilməsinin əleyhinə idilər. Həmin partiyanın orqanı “Aşxatank” (“Əmək”) qəzeti 1919-cu il oktyabrın 12-də yazdı: “Qarabağ həyatı cəhətdən Azərbaycanla bağlıdır, heç vaxt Ermənistana birləşmək fikrində olmayıb”.

Bolşevik liderlerinden Anas-tas Mikoyan 1919-cu il mayın 22-də Sovet hökumətinin başçısı Leninə göndərdiyi məruzəsində yazırdı: "Erməni hökumətinin nümayəndləri olan daşnak-lar Qarabağ Ermənistana birləşdirməyə can atırlar, lakin bu, Qarabağ əhalisinin öz həyat mənəbəyindən, yeni Bakıdan məhrum olması və heç bir əlaqəsi olmadığı Yerevana bağlanması demək olardı. Erməni kəndliləri də Sovet Azərbaycanını tanımağı və ona qoşulmağı qət etmişlər" (Российский Государственный Архив Социальной-Политической Истории, фонд 461, опись 1, дело 4525, лист 1).

En əvvəl 1921-ci ilin iyul ayında, Ləzgilerdən qərara təqdim etmək istəyirdilər. Lakin sədə Qarabağ erməniləri Azərbaycanın tərkibində qalmaq isteyirdilər.

Paşinyan dili dolaşa-dolaşa iddia etdi ki, guya 1921-ci ildə Qafqaz Bürosu Dağlıq Qarabağın Ermənistanın tərkib hissəsi olmasına qarar verib, sonra isə Stalin, Lenin və Atatürkün gizli sövdələşməsi nəticəsində Qarabağ qanunsuz olaraq Azərbaycanın tərkibinə verilib. Halbuki, Rusiya Kommunist Partiyası Qafqaz Bürosunun 5 iyul 1921-ci il tarixli qərarı ilə Qarabağın Azərbaycanın tərkibində saxlanılması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Bu sənədin əslisi internet səhifələrinde yerləşdirilib. Stalin və Leninin mövqelərinə gəldikdə isə

Erməni etnoqrafi və tarixçisi Stepan Lisitsyan yazar ki, 1920-ci il martın 20-də Ermənistandan göndərilən silahlıların və hərbi sursatın yardımını ilə erməni komitələri üşyan qaldırıldılar və gecəyarısı qəflətən Şuşadakı azərbaycanlı əsgərlərin qışlaşmasına hücuma keçdilər. Silah səslərinə oyanan azərbaycanlı məhellələrin sakinləri mühasirədə qalan azərbaycanlı əsgərlərin köməyinə gəldilər. Şəhərdə qırğınlar və talanlar başladı. Eyni zamanda, erməni dəstələri Xankəndidəki onu qeyd etmək lazımdır ki, məhz Stalinin və Leninin Azərbaycana qarşı tutduqları qərəzlə mövqə sayesində 1918-ci ildə daşnak Ermənistan Respublikasının ərazisi 9 min kvadratkilometrdən bir qədər artıq olduğu halda, sovet hakimiyyətinin ilk illərində bu rəqəm təqribən 30 min kvadratkilometrə çatdırıldı. Məhz Stalinin sayesində ermənilər 1948-1953-cü illərdə 100 minə yaxın azərbaycanlının Ermənistandan Azərbaycanın Kür-Araz ovalığına deportasiya edilməsinə nail oldular.

azərbaycanlı əsgərlərin qışlaşmasına da hücum etdilər. Azərbaycanlı əsgərlər mühasirəni yarılı Qar-qar vadisinə tərəf çekildilər və erməni separatçılarını məğlub etdilər. (Лисициан Степан. Армяне Нагорного Карабаха. Этнографический очерк. Ереван, 1992, с. 66)

Fakt odur ki, 7 iyul 1923-cü ildə Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin dekreti ilə Azərbaycanın tərkibində Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayeti yaradıldı. Bununla da Qarabağ süni surətdə dağlıq və aran bölgələrinə bölündü. Xankəndi qəsəbəsi vilayətin mərkəzi oldu və Bakıda

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə Ermənistan ordusu Zəngəzur işgal etse də, Qarabağ həcumunun qarşısı qətiyyətlə alındı və baş qaldırın erməni iqtisəşləri general-qubernator Xosrov bəy Sultanovun qətiyyəti sayəsində yatırıldı. Erməni təcavüzünün qarşısını almaq məqsədilə Azərbaycan hökuməti general-major Həbib bəy Səlimovun başçılıq etdiyi 20 minlik qoşunu 1920-ci ilin aprelində Qarabağa göndərdi. Qanlı döyüşlərdən sonra Azerbaycan Ordusu bütün Qarabağ ərazisində Azərbaycanın suveren hüquqlarını bərqərar etdi. Paşinyan isə Münxen Tehlükəsizlik Konfransında vilayətin mərkəzi oldu və Bakıda 1918-ci il 31 mart soyqırımının təşkilatçısı Stepan Şaumyanın xatirəsinə Stepanakert adlandırıldı. Prezident İlham Əliyevin bu məsələ ilə bağlı səsləndirdiyi fikir ermənilər üçün soyuq duş təsiri bağışladı. Cənab Prezident dedi: "Sual olunur: əgər Dağlıq Qarabağ qədim Ermenistan ərazisidirsə, niyə paytaxtin adı qədim erməni adı ilə adlandırılmayıb? Çünkü paytaxtin qədim adı Xankendidir – Xanın kəndi. Stepanakert, cüntki Şaumyanın adı Stepan idi, kert Ermənistanda şəhər deməkdir, ele deyilmə? Stepanakert həmin bolşevikin adı ilə adlandırılıb. Bu, bir daha onu sübut edir ki, həmin ərazilərdə hec bir erməni tarixi

ırsı yoxdur və mənim başladığım
məqama gəldikdə bu tarixi məsələ
münaqişənin necə həll olunmalı
olduğunu başa düşmək üçün
mühümdür”.

Ermənilər indiki Ermənistan ərazisində 1905-ci ildən etibarən 1990-ci ilədək azərbaycanlı əhaliyə qarşı kütłəvi qırğınılar, soyqırımları töredərək, deportasiya siyasəti həyata keçirərək, həmin ərazinin aborigen əhalisini etnik təmizləməyə məruz qoymuşlar. İndi həmin siyaseti ermənilər Dağlıq Qarabağda və işgal etdikləri 7 rayonda həyata keçirmişlər. Prezident İlham Əliyevin Münxen Təhlükəsizlik Konfransında söylədiyi ifadələr Ermənistanın ünvanına ittiham aktı kimi səsləndi: "Ermənilər bizim xalqımıza, mədəniyyətimizə qarşı soyqırımı törediblər, məscidlerimizi, məzarlarımızı dağıdıblar, şəhərlərimizin adlarını dəyişdiriblər. Onlar hazırda bütün işgal edilmiş ərazilərdən ibarət olan Dağlıq Qarabağın xəritəsini çap ediblər. Sonra onlar deyirlər ki, biz bu reallıqlarla razılaşmalıyıq".

ve konsert studiyası dağıdılmışdır. Muzeylərdən 40 mindən çox qiymətli əşya və nadir eksponat uğurlanmışdır. Ermənistan Respublikası UNESCO-nun "Silahlı münaqışlər zamanı mədəni mülkiyyətin mühafizəsi" haqqında 1954-cü il Konvensiyasının və "Mədəni mülkiyyətin qanunsuz idxalı, ixracı və onun üzərində sahiblik hüququnun ötürülməsinin qadağan edilməsi vasitələri" haqqında 1970-ci il Konvesiyasının müddəalarını kobudcasına pozaraq, Azərbaycanın maddi-mədəni sərvətlərini talamaqla məşğuldur. Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində Azərbaycana dəymış zərər "Beynəlxalq qiymətləndirmə standartları"na uyğun olaraq hesablanmış və 800 milyard dollardan artıq olduğu müəyyən edilmişdir.

İşgal altında olan ərazilərdə infrastruktur tamamilə dağıdılib. 1949-cu il Cenevə Konvensi-

Bu gün Ermənistan ərazisində azərbaycanlılara məxsus olmuş bütün maddi-mədəniyyət nümunələri yer üzündən silinib, silinməsi mümkün olmayan abidələr isə başqa xalqlara məxsus abidələr kimi dünya ictimaiyyətinə təqdim edilir. Həzirdə Ermənistan ərazisində ta qədimdən azərbaycanlıların adlandıqları 40 minə yaxın oykonimlərin (yaşayış mənteqələri, şəhərlər, kəndlər, yaylaqlar, məhəllələr və s.), hidronimlərin (çaylar, göller, bulaqlar, şəlalələr və s.) və oronimlərin (dağlar,

ve s.) ve oronimlərin (dağlar, dərələr, aşırımlar, düzənliklər və s.) adları erməniləşdirilmişdir.

İndi həmin proses işgal altında olan Azərbaycan ərazilərində aparılır. Qondarma Dağılıq Qarabağ respublikasının (indi Arsax respublikası adlandırıllar) Ali Sovetinin 2 dekabr 1993-cü il tarixli qərarı ilə işgal olunmuş Laçın, Qubadlı və Zəngilan rayonlarını əhatə edən Kaşa-tağ rayonu yaradılmış və rayon mərkəzi kimi, Laçın şəhərinin adı dəyişdirilərək "Berdzor" adlandırılmışdır. Xocalı rayonu və Ağdam rayonunun işgal olunmuş əraziləri Əsgeran rayonunun, Füzuli və Cəbrayıł rayonlarının işgal altında olan əraziləri Hadrut rayonunun ərazisi kimi göstərilir. Son vaxtadək qondarma DQR-in qondarma parlamentinin qərarları ermənilər terrorçu dəstələrin hazırlanması və narkotik vəsitiələrin qanunsuz tranziti məqsədilə istifadə edirlər.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul edilmiş 822, 853, 874, 884 sayılı qətnamələrində Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün tanınmasına və işgal olunmuş Azərbaycan ərazilərinin qeyd-şərtsiz azad edilməsi tələblərinə baxmayaraq, Ermənistən Respublikası bu gün də işgalçılıq siyasetini davam etdirir. Prezident İlham Əliyevin Münxen Təhlükəsizlik Konfransında ən yüksək beynəlxalq orqan olan BMT Təhlükəsizlik Şurasının qərarlarının yerinə yetirilməsi üçün Ermənistana daha çox təzyiq göstərilməsinin vacibliyini vurğulayıb.

qondarına parlamenitinin qərarları ilə 120-dən artıq azərbaycanlı yaşayış məntəqəsinin adları dəyişdirilmişdir. Ağdam şəhəri "Akn", Füzuli şəhəri "Varanda", Zəngilan şəhəri "Kovsakan", Qubadlı şəhəri "Sanasar", Kəlbəcər şəhəri "Karvacar", Cəbrayıł şəhəri "Crakan" adlandırılmışdır. Dünyanın gözü qarşısında soyqırımına məruz qoyulan Xocalı şəhəri, onun işğal planını hazırlayan Rusiya ordusunun sabiq generalı Xristofer İvanyanın adı ilə "İvan-İvanişvili" adlanmışdır.

yan" adlandırılmıştır. Daha bir qəribə "eməliyyat". Pənahəli xanın 1751-1752-ci illərdə inşa etdirdiyi Şahbulaq qəsrində ermənilər indi "Tıqrnakert" şəhərinin qalıqları kimi arxeoloji tədqiqatlar aparırlar. Halbuki, "Tıqrnakert" i Sovet Ermənistəni tarixçiləri Şərqi Anadoluda Van gölünün ətrafında lokalize etmişdilər. Görünür, ermənilərin özlərinin sürüşən oldular, gədən tarixləri da o

*Nazim MUSTAFA,
Prezident Kitabxanasının
şöbə müdürü, tarix üzrə
fəlsəfə doktoru*